Truffels in Nederland

Martijn Burgers met zijn truffelhond Dexter.

Een zak met zwarte herfsttruffels en witte truffels.

Truffelgaard met hazelaars | **Foto** Judith Evenaar

In 2021 werd ik benaderd door twee personen die op verschillende manieren bezig zijn met truffels. Hun enthousiasme inspireerde me om dit verhaal te schrijven over deze ondergrondse zwammen. Voor aanvullende informatie heb ik contact gezocht met Judith Evenaar (truffelkweker) en Leo Jalink (mycoloog).

Tekst Caroline Elfferich

De eerste die mij in april aansprak over 'Nedertruffels' was Ard Zwinkels, een collega bij de opleiding Tuinbouw en Agribusiness aan de Hogeschool Inholland in Delft. Ard had van Judith Evenaar vier eikjes gekocht, waarvan de wortels waren geïnoculeerd met sporen van de witte truffel (*Tuber magnatum*). Deze boompjes wilde hij op zijn pluktuin in Schipluiden poten met het doel om deze kostbare truffel te kweken. Lachend zei hij dat hij verwachtte stinkend rijk te worden van dit experiment.
De truffeleikjes van Ard stonden al enige tijd in een pot. Voordat ze de volle grond in gingen wilde hij weten of de schimmels goed gevestigd waren. We bekeken enkele wortels bij 40x vergroting onder een stereomicroscoop. Rond sommige haarwortelteltjes zagen we een ijl kousje. Ard vertelde dat truffels hun mycelium vormen op de buitenkant van de haarwortels. We wisten allebei niet hoe dat eruit zou moeten zien, maar wat we zagen leek veelbelovend.
Enkele weken later ben ik gaan kijken bij het poten van de truffeleikjes. Truffels hebben een specifieke voorkeur voor de samenstelling van de grond waarin ze groeien. Daarom kreeg elk truffeleikje een royaal pootgat met daarin een speciaal samengesteld grondmengsel. Onder de boompjes wil Ard gras laten groeien. Hij vertelde dat je aan bruine plekken in het gras kunt zien of zich daaronder een truffel ontwikkelt en dat men dit bruin verkleurde gras in Frankrijk *brûlée* noemt, oftewel: verbrand.

Truffeljacht

In september werd ik geheel onverwacht uitgenodigd voor een truffeljacht in de Delftse Hout. Daarbij ontmoette ik Martijn Burgers (*truffelhond.nl*). Martijn trainde zijn hond Dexter, een Amerikaanse staffordshireterriër, in het opsporen van truffels. In 2019 vonden ze hun eerste truffel. Sindsdien hebben ze verschillende soorten gevonden op diverse plekken: het Zuid-Hollands duin, het rivierengebied, de Delftse Hout en de Flevopolder. Hun vondsten betroffen: bleke truffel (*Tuber borchii*), wintertruffel (*Tuber brumale*), roodbruine truffel (*Tuber rufum*), zomertruffel (*Tuber aestivum*), holle truffel (*Tuber excavatum*), harige plooitruffel (*Stephensia bombycine*) en een niet tot op de soort gedetermineerde hertentruffel (*Elaphomyces*).
Martijn heeft een zoekbeeld voor de locaties waar truffels voorkomen. Ze groeien altijd in de buurt van de bomen en struiken waarmee ze samenleven, zoals: eiken, beuken, hazelaars en populieren. De bomen moeten niet te dicht op elkaar staan en de strooisel-laag onder de bomen moet niet te dik zijn. De meeste truffels houden van kalk in de bodem. Martijn schepte een beetje grond op een lepel en druppelde daarop wat zoutzuur (10%). De grond ging bruisen. Daaruit blijkt dat er kalk in de grond zit. Het verbaasde me wel wat, want in Zuid-Holland bestaat de bodem hoofdzakelijk uit laagveen en daar zit geen kalk in. Bij het uitgraven van de recreatieplas is vermoedelijk kalkrijk zand uit diepere lagen naar boven gekomen.

De witte truffel

De witte truffel die Ard op zijn pluktuin hoopt te gaan kweken is zeer gezocht voor culinaire doeleinden. Deze soort wordt ook wel de keizer onder de truffels genoemd. In november verscheen de film *The truffelhunters*, over traditionele truffeljagers in Italië die al generaties lang op zoek gaan naar deze soort. Martijn organiseert culinaire workshops met truffels. De truffels die hij hiervoor gebruikt verzamelt hij niet in het wild. Hij koopt ze in de handel. De prijs is aan verandering onderhevig. In november laat Martijn weten dat witte truffels op dat moment vierduizend euro per kilo kosten. Een witte truffel weegt ongeveer 40 tot 60 gram.

Truffelgaard

In december sprak ik Judith Evenaar (*truffelgaard.nl*). Ze vertelde dat ze zich in 2011 serieus is gaan verdiepen in de truffelteelt en de mogelijkheden hiervoor in Nederland. In 2013 is ze begonnen met de

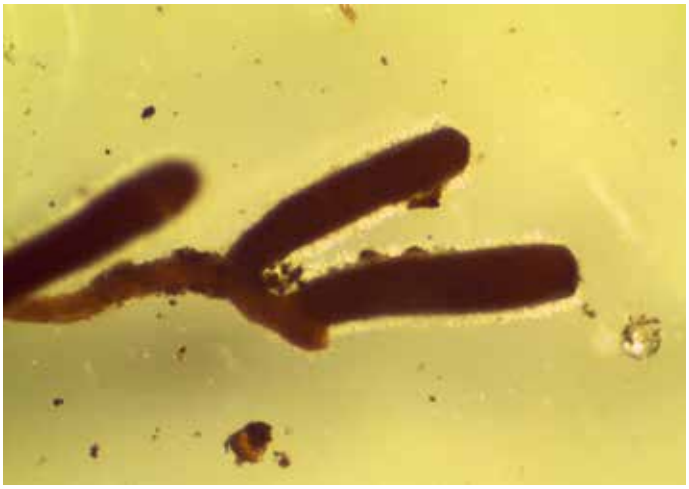

Wortel van een hazelaar met mycelium van bleke truffel | **Foto** Lahsen Khabar

Doorsnede van bleke truffel | **Foto** Leo Jalink

aanleg van haar truffelgaard in Wageningen. In 2020 heeft ze haar eerste truffels geoogst. De oogst was bescheiden, ongeveer een halve kilo. Als de zwammen goed aanslaan kan de opbrengst exponentieel toenemen. We bespraken het experiment van Ard. Judith liet weten dat haar verwachtingen niet al te hoog gespannen zijn, want het is nog bijna niemand gelukt om witte truffels te kweken. Onlangs is er voor het eerst een poging geslaagd in Frankrijk.
Aan Judith heb ik gevraagd of ze in haar truffelgaard speciale grond heeft aangebracht. Ze vertelde dat je op verschillende manieren de grond geschikt kunt maken voor de truffelteelt. Ze geeft cursussen en rondleidingen voor mensen die een truffelgaard willen beginnen en ze verkoopt geïnoculeerde bomen. Vooral jonge mensen zijn geïnteresseerd. Inmiddels zijn er zeven truffelgaarden in Nederland, waaronder eentje met 760 bomen in het zuiden van het land. In haar eigen gaard heeft Judith vooral hazelaars en drie soorten eiken. Op deze bomen groeien twee soorten truffels: bleke truffel en zomertruffel.
Judith vroeg of ik de aflevering van *Klokhuis* heb gezien over truffels die op 26 november 2021 is uitgezonden. Dat was toevallig het geval. Die aflevering sluit mooi aan bij dit verhaal, want je ziet hoe Martijn en Dexter naar truffels zoeken in de truffelgaard van Judith. Dexter vond voor het oog van de camera een piepklein truffeltje. Het formaat van een truffel kan variëren van enkele millimeters tot groter dan een vuist, afhankelijk van de soort en de groeiomstandigheden.

Hypogaea

Enkele dagen na het telefoongesprek met Judith stuurde Leo Jalink mij een link (*mycologen.nl/downloads/wm88*) naar het boekje *Truffels en Schijntruffels* van G.A. de Vries. Het betreft een *Wetenschappelijke Mededeling* van de KNNV uit 1971 (nummer 88). De Vries vat alle (schijn)truffels samen onder de verzamelnaam Hypogaea (Hypo = onder, Gaea = aarde): een zeer heterogene groep zwammen die vaak helemaal niet aan elkaar verwant zijn. Moderne mycologen gebruiken de naam Hypogaea niet meer.
Het is een tijdrovende en specialistische bezigheid om wilde truffels te zoeken. Welke tactieken gebruikte De Vries bij zijn speurtochten? Allereerst noemt hij de mogelijkheid om getrainde dieren met een goed reukvermogen in te zetten, zoals varkens, geiten en honden. Rijpe truffels verspreiden vaak een (zeer) sterke geur. Omdat ze uitsluitend in luchtige bodems voorkomen, tot een maximale diepte van 20 centimeter zijn ze bovengronds te ruiken. Soms ook wel door mensen. Wilde dieren, zoals eekhoorns en herten, graven naar truffels en dit kan behulpzaam zijn om truffels te vinden. De kans is echter groot dat alle vruchtlichamen al zijn opgepeuzeld. Verder loont het de moeite om te letten op specifieke insectensoorten, mugjes of kevertjes, die op truffels afkomen. Daarnaast is het zinvol om te letten op schimmelsoorten die op truffels parasiteren. Dergelijke parasieten vormen zelf bovengrondse vruchtlichamen, zoals bijvoorbeeld de grootsporige truffelknotszwam (*Elaphocordyceps longisegmentis*).
De Vries beschrijft uitvoerig de milieufactoren waar je op moet letten als je naar truffels zoekt. Veel van deze factoren noemde Martijn ook tijdens de truffeljacht in de Delftse Hout, toen hij vertelde over zijn zoekbeeld. Als je weet op wat voor plekken truffels voorkomen, dan neemt de trefkans toe. Tot slot wil ik, waarschijnlijk ten overvloede, onder de aandacht brengen dat het zoeken naar wilde truffels respectvol moet gebeuren. Veel soorten zijn waarschijnlijk (uiterst) zeldzaam en hun mycelium is kwetsbaar. ■

Wat zijn truffels?

Truffels zijn de ondergrondse vruchtlichamen van schimmelsoorten uit het geslacht *Tuber*. Alle andere schimmelsoorten die ondergrondse vruchtlichamen produceren noemt men schijntruffels of valse truffels. Het rijk der schimmels is ingedeeld in twee grote groepen: de ascomyceten (zakjeszwammen: vormen sporen in zakjes) en de basidiomyceten (steeltjeszwammen: vormen sporen in steeltjes). Alle truffelsoorten en het merendeel van de schijntruffels zijn ascomyceten. Een aantal soorten schijntruffels zijn basidiomyceten.
Wereldwijd zijn er ruim honderdzestig soorten truffels bekend. Deze schimmels leven in symbiose met bomen door middel van ectomycorrhiza: een netwerk van mycelium dat als een netkous de haarwortels van een boom omsluit. De schimmel betrekt suikers van de boom en levert op zijn beurt mineralen aan de boom. Voor de voortplanting zijn truffels afhankelijk van dieren die de rijpe vruchtlichamen nuttigen en met hun uitwerpselen de sporen verspreiden. De sterke geur, waar truffels om bekend staan, helpt de dieren om de ondergrondse vruchtlichamen te lokaliseren.
Het is niet algemeen bekend dat er in Nederland wilde truffels voorkomen, maar een halve eeuw geleden werden ze hier al aangetroffen. Door hun verborgen levenswijze zijn ze slechts door gedreven speurneuzen te vinden. Ze staan hier te boek als zeldzaam tot uiterst zeldzaam, maar hoe talrijk ze zijn is moeilijk te beoordelen. Truffels zijn gevoelig voor vocht en temperatuur, dus klimaatverandering kan van invloed zijn op hun talrijkheid en verspreiding.

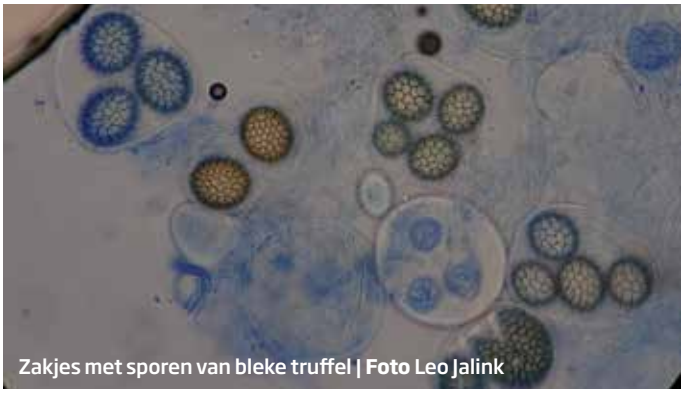

Zakjes met sporen van bleke truffel | **Foto** Leo Jalink

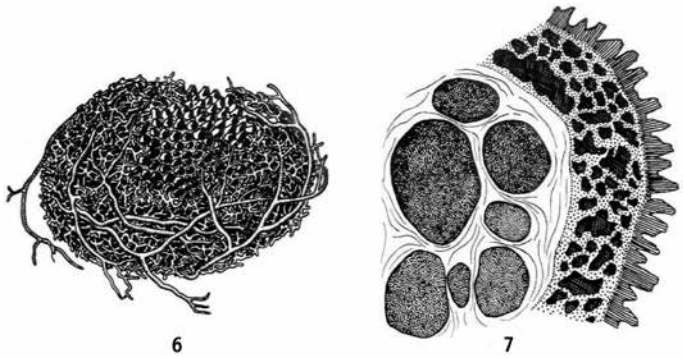

Stekelige hertentruffel, 6 = vruchtlichaam 7= deel van vruchtlichaam op doorsnede | **Uit** *Truffels en Schijntruffels*, G.A. de Vries